

Konstytucja Republiki Białoruś z 1994 roku¹

(ze zmianami i uzupełnieniami)

My, naród Republiki Białoruś (Białorusi), wychodząc z odpowiedzialności za teraźniejszość i przyszłość Białorusi, uważając się za pełnoprawny podmiot społeczności światowej i potwierdzając swoje przywiązanie do wartości ogólnoludzkich, biorąc za podstawę swoje niezbywalne prawo do samookreślenia się i opierając się o wielowiekową historię rozwoju białoruskiej państwowości, dążąc do utrwalenia praw i wolności każdego obywatela Republiki Białoruś, chcąc zabezpieczyć zgodę obywatelską, trwałe podstawy ludowładztwa i państwa prawa, przyjmujemy niniejszą Konstytucję – Ustawę Zasadniczą Republiki Białoruś.

Część I

Podstawy ustroju konstytucyjnego

Artykuł 1

Republika Białoruś jest jednolitym, demokratycznym, socjalnym, praworządnym państwem. Republika Białoruś posiada pełnię władzy zwierzchniej na swoim terytorium, samodzielnie realizuje politykę wewnętrzną i zagraniczną. Republika Białoruś strzeże swej niezależności i całości terytorialnej, ustroju konstytucyjnego, zabezpiecza praworządność i porządek prawny.

Artykuł 2

Człowiek, jego prawa i gwarancje ich realizacji są najwyższą wartością i celem społeczeństwa i państwa. Państwo odpowiada przed obywatelem za stworzenie warunków do swobodnego i godnego rozwoju osobowości. Obywatel odpowiada przed państwem za bezwzględne wykonanie obowiązków nałożonych na niego przez Konstytucję.

Artykuł 3

Jedynym źródłem władzy państwowej i nosicielem suwerenności w Republice Białoruś jest naród. Naród wykonuje swoją władzę bezpośrednio poprzez przedstawicielskie i inne organy w formie i granicach określonych przez Konstytucję. Każde działanie zmierzające do zmiany ustroju konstytucyjnego i przejęcia władzy państwowej przemocą lub na drodze innego naruszenia prawa Republiki Białoruś podlega karze przewidzianej prawem.

Artykuł 4

Demokracja w Republice Białoruś urzeczywistnia się na podstawie różnorodności instytucji politycznych, ideologii i poglądów. Ideologia partii politycznych, religijnych i innych organizacji, grup społecznych nie może być wprowadzana jako obowiązkowa dla obywateli.

Artykuł 5

Partie polityczne i inne organizacje obywatelskie, działając w zgodzie z Konstytucją i prawem Republiki Białoruś, współdziałają w uzewnętrznianiu i wyrażaniu politycznej woli obywateli, uczestniczą w wyborach.

¹ Przyjęta w referendum dnia 24 listopada 1996 r. i zgodnie z art. 1 Ustawy Republiki Białoruś „O wejściu w życie Konstytucji Republiki Białoruś” zaczęła obowiązywać od dnia publikacji.

Partie polityczne i inne organizacje obywatelskie mają prawo do korzystania z państwowych środków masowego przekazu w trybie określonym prawem.

Zabrania się tworzenia i działalności partii politycznych, a także innych organizacji obywatelskich mających na celu zmianę ustroju konstytucyjnego w drodze przemocy albo propagują wojnę bądź wrogość społeczną, narodową, religijną i rasową.

Artykuł 6

Władza państwowa w Republice Białoruś opiera się podstawie podziału jej na ustawodawczą, wykonawczą i sądową. Organy państwowe są samodzielne w granicach swych uprawnień: współdziałają ze sobą, powstrzymują się i równoważą między sobą.

Artykuł 7

W Republice Białoruś obowiązuje zasada nadrzędności prawa.

Państwo, wszystkie jego organy i osoby urzędowe działają w ramach Konstytucji i przyjętych w oparciu o nią aktów prawnych.

Akty prawne lub ich poszczególne zapisy, uznane w przewidzianym prawem trybie za niezgodne z Konstytucją, nie mają mocy prawnej.

Akty prawne organów państwowych są publikowane bądź podawane do publicznej wiadomości w inny przewidziany prawem sposób.

Artykuł 8

Republika Białoruś uznaje za priorytetowe ogólnie przyjęte zasady prawa międzynarodowego i zabezpiecza odpowiadające im prawodawstwo.

Republika Białoruś stosownie do norm prawa międzynarodowego może na zasadzie dobrowolności wstępować do organizacji międzypaństwowych i występować z nich.

Niedopuszczalne jest zawieranie umów międzynarodowych sprzecznych z Konstytucją.

Artykuł 9

Terytorium Republiki Białoruś jest naturalnym warunkiem istnienia i przestrzenną granicą samookreślenia narodu, podstawą jego dobrobytu i suwerenności Republiki Białoruś.

Terytorium Białorusi jest jednolite i nie podlega wyłączeniu.

Terytorium dzieli się obwody, rejony, miasta i inne jednostki administracyjno-terytorialne.

Podział administracyjno-terytorialny państwa określa prawodawstwo.

Artykuł 10

Obywatelowi Republiki Białoruś gwarantuje się ochronę i opiekę państwa zarówno na terytorium Białorusi, jak i poza jego granicami.

Nikt nie może być pozbawiony obywatelstwa Republiki Białoruś lub prawa do zmiany obywatelstwa.

Obywatel Republiki Białoruś nie może być wydany innemu państwu, jeżeli nie jest to przewidziane w międzynarodowych umowach Republiki Białoruś. Nabycie lub pozbawienie obywatelstwa może nastąpić zgodnie z prawem.

Artykuł 11

Obywatele innych państw i osoby nie posiadające obywatelstwa na terytorium Białorusi korzystają z praw i swobód oraz wypełniają obowiązki na równi z obywatelami Republiki Białoruś, jeżeli Konstytucja, prawo i umowy międzynarodowe inaczej nie stanowią.

Artykuł 12

Republika Białoruś może udzielać prawa azylu osobom prześladowanym w innych krajach za przekonania polityczne i religijne lub przynależność narodową.

Artykuł 13

Własność może być państwowa i prywatna. Państwo zapewnia wszystkim równe prawa do prowadzenia gospodarczej i innej działalności, oprócz zakazanej prawem, i gwarantuje równą ochronę i równe warunki do rozwoju wszystkich form własności.

Państwo pomaga w rozwoju kooperacji.

Państwo gwarantuje wszystkim równe możliwości do swobodnego wykorzystania zdolności i majątku w celu prowadzenia gospodarczej i innej nie zakazanej prawem działalności ekonomicznej.

Państwo reguluje działalność gospodarczą w interesie człowieka i społeczeństwa; zabezpiecza ukierunkowanie i koordynację państwowej i prywatnej działalności ekonomicznej dla celów społecznych.

Bogactwa naturalne, wody, lasy stanowią wyłączną własność państwa. Ziemie uprawne znajdują się we własności państwa.

Ustawa może wyznaczyć inne obiekty, znajdujące się tylko we własności państwa lub ustanowić szczególny tryb ich przejścia na własność prywatną oraz potwierdzić wyłączone prawo państwa do prowadzenia wyodrębnionych rodzajów działalności.

Państwo gwarantuje pracującym prawo do udziału w zarządzaniu przedsiębiorstwami, organizacjami i instytucjami w celu zwiększenia efektywności ich pracy i polepszenia socjalno-ekonomicznego poziomu życia.

Artykuł 14

Państwo reguluje stosunki między socjalnymi, narodowymi i innymi grupami społecznymi na podstawie zasad równości wobec prawa, poszanowania ich praw i interesów.

Stosunki w sferze socjalno-pracowniczej między organami władzy państwowej, zrzeszeń najemców i związków zawodowych kształtują się na zasadach partnerstwa społecznego i współdziałania stron.

Artykuł 15

Państwo ponosi odpowiedzialność za zachowanie historyczno-kulturalnego i duchowego dziedzictwa, swobodny rozwój kultur wszystkich wspólnot narodowych zamieszkujących Republikę Białoruś.

Artykuł 16

Religie i wyznania są równe wobec prawa. Wzajemne stosunki pomiędzy państwem i organizacjami religijnymi reguluje prawo z uwzględnieniem ich wpływu na kształtowanie duchowych, kulturalnych i państwowych tradycji narodu białoruskiego. Zabrania się działalności organizacji religijnych, ich organów i przedstawicieli skierowanej przeciwko suwerenności Republiki Białoruś, jej ustrojowi konstytucyjnemu i zgodzie obywatelskiej, związanej z naruszeniem praw i swobód obywateli, a także przeszkadzającej w wypełnianiu przez obywateli ich obowiązków wobec państwa, społeczeństwa, rodziny lub szkodzącej ich zdrowiu i moralności.

Artykuł 17

Językami państwowymi w Republice Białoruś są język białoruski i rosyjski.

Artykuł 18

Republika Białoruś w swojej polityce zagranicznej kieruje się zasadami równości państw, niestosowania siły bądź groźenia nią, trwałości granic, pokojowego rozstrzygnięcia sporów, nie mieszania się w wewnętrzne sprawy i innymi ogólnie przyjętymi zasadami i normami prawa międzynarodowego.

Republika Białoruś stawia sobie za cel uczynienie swego terytorium strefą wolną od broni jądrowej, a państwa — krajem neutralnym.

Artykuł 19

Symbolami Republiki Białoruś jako państwa suwerennego są jej flaga państwowa, godło państwowe i hymn państwowy.

Artykuł 20

Stolicą Republiki Białoruś jest miasto Mińsk.

Status miasta Mińska określa ustawa.

Część II

Jednostka, społeczeństwo, państwo

Artykuł 21

Zabezpieczenie praw i swobód obywateli Republiki Białoruś jest celem nadrzędnym państwa.

Każdy obywatel ma prawo do godnego poziomu życia, włączając dostateczne wyżywienie, ubranie, mieszkanie i stałe ulepszanie niezbędnych do tego warunków.

Państwo gwarantuje prawa i swobody obywatelom Białorusi, zawarowane w Konstytucji, ustawach i przewidziane przez międzynarodowe zobowiązania państwa.

Artykuł 22

Wszyscy są równi wobec prawa i mają prawo bez wszelkiej dyskryminacji do równej ochrony praw i interesów ustawowych.

Artykuł 23

Ograniczenie praw i swobód jednostki możliwe jest tylko w wypadkach przewidzianych prawem, ze względu na interes obrony narodowej, porządku społecznego, ochrony moralności, zdrowia ludności, praw i swobód innych osób.

Nikt nie może korzystać z pierwszeństwa i przywilejów będących w sprzeczności z prawem.

Artykuł 24

Każdy ma prawo do życia.

Państwo chroni życie ludzkie przed wszelkimi bezprawnymi zagrożeniami.

Kara śmierci do czasu jej zniesienia może być stosowana zgodnie z obowiązującym prawem jako kara za szczególnie ciężkie przestępstwa i tylko stosownie do wyroku sądu.

Artykuł 25

Państwo zabezpiecza wolność, nietykalność i godność osobistą. Ograniczenie lub pozbawienie wolności osobistej możliwe jest w przypadkach i w trybie określonym prawem. Osoba zatrzymana ma prawo do sądowej kontroli zgodności z prawem jej zatrzymania lub aresztu.

Nikt nie powinien być poddawany torturom, srogiemu, nieludzkiemu lub poniżającemu jego godność traktowaniu, a także bez jego zgody być poddawany medycznemu lub innym eksperymentom.

Artykuł 26

Nikt nie może być uznany za winnego przestępstwa, jeżeli jego wina nie będzie w trybie przewidzianym prawem udowodniona i orzeczona prawomocnym wyrokiem sądowym. Oskarżony nie jest zobowiązany do udowadniania swojej niewinności.

Artykuł 27

Nikt nie powinien być zmuszany do zeznawania i świadczenia przeciwko sobie, członkom swojej rodziny, bliskich krewnych. Zeznania zdobyte z naruszeniem prawa nie mają mocy prawnej.

Artykuł 28

Każdy ma prawo do ochrony przed bezprawną ingerencją w jego życie osobiste, w tym przed zamachem na tajemnicę jego korespondencji, rozmów telefonicznych i innych informacji, działań godzących w jego cześć i godność.

Artykuł 29

Gwarantuje się nietykalność mieszkania i innej własności prawnej obywateli. Nikt nie ma prawa bez podstaw prawnych wejść do mieszkania lub innej własności prawnej obywatela wbrew jego woli.

Artykuł 30

Obywatele Republiki Białoruś mają prawo do swobodnego przemieszczania się i wyboru miejsca zamieszkania w granicach Republiki Białoruś oraz do porzucenia go i swobodnego powrotu.

Artykuł 31

Każdy ma prawo do samodzielnego określenia swego stosunku do religii, do indywidualnego lub zbiorowego wyznawania dowolnej religii lub niewyznawania żadnej, do wyznawania i głoszenia przekonań związanych ze stosunkiem do religii, uczestniczenia w uprawianiu kultów religijnych, rytuałów, obrzędów nie zakazanych prawem.

Artykuł 32

Ślub, rodzina, macierzyństwo, ojcostwo i dzieciństwo są chronione przez państwo.

Kobieta i mężczyzna po osiągnięciu wieku pozwalającego na zawarcie małżeństwa mają prawo zgodnie ze swoją wolą zawrzeć ślub i założyć rodzinę. Małżonkowie w relacjach rodzinnych mają równe prawa.

Rodzice lub osoby ich zastępujące mają prawo i są zobowiązani do wychowywania dzieci, dbania o ich zdrowie, rozwój i naukę. Dziecko nie powinno być poddawane surowemu traktowaniu lub poniżaniu, zmuszane do prac, które mogą zaszkodzić jego rozwojowi fizycznemu, umysłowemu lub moralnemu. Dzieci zobowiązane są do dbania o rodziców oraz o osoby ich zastępujące i do okazywania im pomocy. Dzieci mogą być odłączone od swojej rodziny wbrew woli rodziców i innych osób ich zastępujących tylko na podstawie postanowienia sądowego, jeżeli rodzice lub inne osoby ich zastępujące nie wypełniają swoich obowiązków.

Kobietom zabezpiecza się równe z mężczyznami możliwości uzyskania wykształcenia i przygotowania zawodowego, pracy i awansu, działalności społeczno-politycznej, kulturalnej i w innych sferach aktywności oraz stworzenie warunków do ochrony ich pracy i zdrowia. Młodzieży gwarantuje się prawo do jej duchowego, moralnego i fizycznego rozwoju.

Państwo stwarza niezbędne warunki do swobodnego i efektywnego udziału młodzieży w rozwoju politycznym, społecznym, gospodarczym i kulturalnym.

Artykuł 33

Każdemu zapewnia się wolność poglądów, przekonań i ich swobodne wyrażanie. Nikt nie może być zmuszony do wyrażania swoich przekonań lub wyrzeczenia się ich. Monopolizacja środków masowej informacji przez państwo, organizacje społeczne lub poszczególnych obywateli oraz cenzura są zakazane.

Artykuł 34

Obywatele Republiki Białoruś mają zagwarantowane prawo do otrzymywania, przechowywania i upowszechniania pełnej, wiarygodnej i aktualnej informacji o działalności organów państwowych, jednostek organizacyjnych, o życiu politycznym, gospodarczym, kulturalnym i międzynarodowym, o stanie środowiska naturalnego.

Organy państwowe, jednostki organizacyjne, urzędnicy zobowiązani są do stworzenia obywatelowi Republiki Białoruś możliwości zapoznania się z materiałami dotyczącymi jego praw i interesów.

Korzystanie z informacji może być prawnie ograniczone w celu ochrony czci, godności życia osobistego i rodzinnego obywateli i pełnej realizacji przez nich swoich praw.

Artykuł 35

Wolność zgromadzeń, mityngów, pochodów ulicznych, demonstracji i pikiet nie naruszających porządku prawnego i praw innych obywateli Republiki Białoruś, gwarantowana jest przez państwo.

Sposób przeprowadzenia wymienionych przedsięwzięć określa ustawa.

Artykuł 36

Każdy ma prawo do swobodnego zrzeszania się. Sędziowie, pracownicy prokuratury, urzędnicy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Urzędu Kontroli Państwowej, organów bezpieczeństwa, wojskowi nie mogą być członkami partii politycznych ani innych organizacji obywatelskich mających cele polityczne.

Artykuł 37

Obywatele Republiki Białoruś mają prawo do uczestniczenia w decydowaniu o sprawach państwowych zarówno bezpośrednio, jak i poprzez swobodnie wybranych przedstawicieli. Bezpośredni udział obywateli w kierowaniu sprawami społeczeństwa i państwa zapewniony jest poprzez przeprowadzanie referendum, konsultacje projektów ustaw i problemów republikańskiego i lokalnego znaczenia oraz poprzez inne określone ustawą sposoby.

W ustanowionym prawem trybie obywatele Republiki Białoruś uczestniczą w rozpatrywaniu problemów życia państwowego i społecznego na zebraniach republikańskich i lokalnych.

Artykuł 38

Obywatele Republiki Białoruś mają prawo swobodnego wybierania i bycia wybranym do organów państwowych na podstawie ogólnego, równego, bezpośredniego lub pośredniego prawa wyborczego w głosowaniu tajnym.

Artykuł 39

Obywatele Republiki Białoruś odpowiednio do swoich zdolności i przygotowania zawodowego mają prawo do równego dostępu do dowolnych stanowisk w organach państwowych.

Artykuł 40

Każdy ma prawo do składania osobistych lub zespołowych petycji do organów państwowych. Organy państwowe, a także urzędnicy zobowiązani są do rozpatrzenia petycji i udzielenia odpowiedzi merytorycznej w terminie określonym ustawą. Odmowa rozpatrzenia petycji powinna być uzasadniona pisemnie.

Artykuł 41

Obywatele Republiki Białoruś mają zagwarantowane prawo do pracy jako najbardziej godnego sposobu samorealizacji człowieka, tj. prawo do wyboru zawodu, rodzaju zajęć i pracy odpowiedniej do powołania, zdolności, wykształcenia, przygotowania zawodowego i z uwzględnieniem potrzeb społecznych oraz do zdrowych i bezpiecznych warunków pracy. Państwo stwarza warunki do pełnego zatrudnienia ludności. W wypadku nie zatrudnienia osoby z przyczyn od niej niezależnych gwarantuje się jej wyuczenie nowej specjalności i podwyższenie kwalifikacji z uwzględnieniem potrzeb społecznych oraz zasiłek dla bezrobotnych zgodnie z prawem.

Obywatele mają prawo do ochrony swoich interesów gospodarczych i społecznych, łącznie z prawem do zrzeszania się w związkach zawodowych, zawierania umów zbiorowych (porozumień) i prawem do strajku.

Praca przymusowa jest zakazana, za wyjątkiem pracy bądź służby orzeczonej wyrokiem sądu lub przewidzianej ustawą o stanie nadzwyczajnym i wojennym.

Artykuł 42

Osobom, pracującym na zasadzie najmu, gwarantowana jest sprawiedliwa część wynagrodzenia, będącego rezultatem ekonomicznych wyników pracy, odpowiednio do jej ilości, jakości i znaczenia społecznego, jednak nie niższa od poziomu gwarantującego im i ich rodzinom swobodne i godne egzystowanie.

Kobiety i mężczyźni, dorośli i niepełnoletni mają prawo do równego wynagrodzenia za pracę równej wartości.

Artykuł 43

Pracujący mają prawo do odpoczynku. Dla pracujących na zasadzie najmu prawo to gwarantowane jest poprzez ustanowienie tygodnia roboczego, nie przekraczającego 40 godzin, skrócenie czasu pracy w nocy, zapewnienie corocznych urlopów płatnych, dni cotygodniowego odpoczynku.

Artykuł 44

Państwo gwarantuje każdemu prawo do własności i współuczestniczy w jego nabyciu. Właściciel ma prawo do władania, korzystania i rozporządzania się majątkiem zarówno osobiście, jak i razem z innymi osobami.

Nietykalność własności i prawo dziedziczenia są chronione prawem.

Własność nabyta zgodnie z prawem jest chroniona przez państwo.

Państwo zachęca do oszczędzania i chroni oszczędności obywateli, stwarza gwarancje zwrotu wkładów.

Przymusowe wywłaszczenie majątku dopuszczalne jest tylko z powodu konieczności społecznej przy zachowaniu warunków i trybu określonego prawem, z terminową i pełną rekompensatą wartości wywłaszczonego majątku oraz zgodnie z postanowieniem sądu.

Realizacja prawa własności nie powinna stać w sprzeczności z pożytkiem społecznym i bezpieczeństwem, szkodzić otaczającemu środowisku, wartościom historyczno-kulturalnym, ograniczać prawa i chronione prawem interesy innych osób.

Artykuł 45

Obywatelom Republiki Białoruś gwarantowane jest prawo do ochrony zdrowia, włącznie z bezpłatnym leczeniem w państwowych placówkach ochrony zdrowia.

Państwo stwarza warunki do dostępnej dla wszystkich obywateli obsługi medycznej.

Prawo obywateli Republiki Białoruś do ochrony zdrowia realizowane jest także poprzez rozwój kultury fizycznej i sportu, przedsięwzięcia zmierzające do oczyszczenia środowiska naturalnego, możliwość korzystania z zakładów uzdrowiskowych, doskonalenie ochrony pracy.

Artykuł 46

Każdy posiada prawo do przyjaznego środowiska naturalnego i do rekompensaty szkód spowodowanych naruszeniem tego prawa.

Państwo sprawuje kontrolę nad racjonalnym wykorzystaniem bogactw naturalnych w celu ochrony i polepszenia warunków życia oraz ochrony i odnowy środowiska naturalnego.

Artykuł 47

Obywatele Republiki Białoruś mają zagwarantowane prawo do zabezpieczenia socjalnego na starość, w wypadku choroby, inwalidztwa, utraty zdolności do pracy, straty żywiciela i w innych wypadkach przewidzianych prawem. Państwo przejawia szczególną troskę o weteranów wojny i pracy oraz o osoby, które straciły zdrowie podczas ochrony interesów państwowych i społecznych.

Artykuł 48

Obywatele Republiki Białoruś mają prawo do mieszkania. Prawo to urzeczywistnia się poprzez rozwój państwowego i prywatnego funduszu mieszkaniowego, pomoc w nabyciu mieszkania. Obywatelom potrzebującym pomocy socjalnej mieszkanie przyznawane jest przez państwo i samorząd lokalny bezpłatnie lub po dostępnej dla nich cenie zgodnie z prawem.

Nikt nie może być bezpodstawnie pozbawiony mieszkania.

Artykuł 49

Każdy ma prawo do nauki.

Zapewnia się dostępność i bezpłatność wykształcenia ogólnego średniego i zawodowo-technicznego.

Wykształcenie średnie specjalne i wyższe dostępne jest wszystkim odpowiednio do zdolności każdego. Każdy może na zasadzie konkursu otrzymać bezpłatnie odpowiednie wykształcenie w państwowych zakładach naukowych.

Artykuł 50

Każdy ma prawo do zachowania swojej przynależności narodowej, jak również nikt nie może być zmuszony do określenia i wskazania przynależności narodowej.

Obraza godności narodowej jest karana zgodnie z prawem.

Każdy ma prawo do posługiwania się językiem ojczystym, wyboru języka posługiwania się.

Państwo gwarantuje zgodnie z prawem wolność wyboru języka wychowania i nauki.

Artykuł 51

Każdy posiada prawo do udziału w życiu kulturalnym.

Prawo to urzeczywistnia się poprzez ogólną dostępność wartości ojczystej i światowej kultury, znajdujących się w państwowych i publicznych zbiorach, poprzez rozwój sieci placówek kulturalno-oświatowych.

Zapewnia się wolność twórczości artystycznej, naukowej i technicznej oraz jej wykładania. Własność intelektualna jest chroniona prawem.

Państwo wspiera rozwoju kultury, badań naukowych i technicznych dla dobra ogólnych interesów.

Artykuł 52

Każdy, kto znajduje się na terytorium Republiki Białoruś, zobowiązany jest do przestrzegania Konstytucji, prawa i poszanowania tradycji narodowych.

Artykuł 53

Każdy zobowiązany jest do poszanowania godności, prawa, swobody, interesów prawnych innych osób.

Artykuł 54

Każdy zobowiązany jest do strzeżenia spuścizny historyczno-kulturowej, duchowej i innych wartości narodowych.

Artykuł 55

Każdy obowiązany jest chronić środowisko naturalne.

Artykuł 56

Obywatele Republiki Białoruś zobowiązani są do udziału w finansowaniu wydatków państwowych poprzez płacenie podatków państwowych, ceł i innych płatności.

Artykuł 57

Obrona Republiki Białoruś jest powinnością i obowiązkiem świętym obywatela Republiki Białoruś.

Sposób odbywania służby wojskowej, podstawy i warunki zwolnienia ze służby lub zamiana jej na służbę zastępczą określa ustawa.

Artykuł 58

Nikt nie może być zmuszony do wykonywania powinności nie przewidzianych w Konstytucji Republiki Białoruś i jej przepisach lub do rezygnacji ze swoich praw.

Artykuł 59

Państwo zobowiązane jest do stosowania wszystkich dostępnych mu środków w celu stworzenia ładu wewnętrznego i międzynarodowego, niezbędnego do pełnego urzeczywistnienia praw i swobód obywateli Republiki Białoruś przewidzianych przez Konstytucję.

Organy państwowe, osoby urzędowe i inne, którym doręczono piastowanie funkcji państwowych, zobowiązani są w granicach swoich kompetencji do podejmowania niezbędnych kroków w celu urzeczywistnienia i ochrony praw i swobód jednostki.

Organy te i osoby są odpowiedzialne za działania naruszające prawa i swobody jednostki.

Artykuł 60

Każdemu gwarantowana jest ochrona jego praw i swobód przez kompetentny, niezawisły i bezstronny sąd w określonym prawem terminach.

W celu ochrony praw, swobód, czci i godności obywateli, zgodnie z prawem, mają prawo egzekwować na drodze sądowej zarówno szkodę materialną, jak i materialne zadośćuczynienie za szkodę moralną.

Artykuł 61

Każdy ma prawo zgodnie z międzynarodowymi aktami prawnymi, ratyfikowanymi przez Republikę Białoruś, zwracać się do międzynarodowych organizacji w celu obrony swoich praw i swobód, jeżeli wyczerpane zostaną wszystkie wewnętrzpaństwowe środki ochrony prawnej.

Artykuł 62

Każdy ma prawo do pomocy prawnej w zakresie obrony praw i swobód, w tym prawo do korzystania w każdej chwili z pomocy adwokatów i innych swoich przedstawicieli w sądzie, innych organach państwowych, organach władzy lokalnej, w przedsiębiorstwach, instytucjach, organizacjach, jednostkach i w kontaktach z osobami urzędowymi i obywatelami. W przewidzianych prawem wypadkach pomoc prawna jest okazywana na koszt państwa.

Przeciwdziałanie okazywaniu pomocy prawnej w Republice Białoruś jest zabronione.

Artykuł 63

Realizacja przewidzianych w niniejszej Konstytucji praw i swobód jednostki może być zawieszona tylko w warunkach stanu nadzwyczajnego bądź wojennego w trybie i granicach określonych przez Konstytucję i ustawę.

Przy stosowaniu szczególnych środków w okresie stanu nadzwyczajnego nie mogą być ograniczane prawa przewidziane w art. 24, części trzeciej art. 25, artykułach 26, 31 Konstytucji.

Część III System wyborczy. Referendum

Rozdział I System wyborczy

Artykuł 64

Wybory deputowanych i innych osób, wybieranych na funkcje państwowe przez naród, są powszechne: prawo wyborcze posiadają obywatele Republiki Białoruś po osiągnięciu 18 roku życia. W wyborach nie uczestniczą obywatele uznani przez sąd za ubezwłasnowolnionych, osoby przebywające na mocy wyroku sądowego w miejscach pozbawienia wolności. W głosowaniu nie biorą udziału osoby, w stosunku do których w trybie ustanowionym przez prawodawstwo kryminalno-procesualne zastosowano środek zapobiegawczy w formie aresztu. Każde bezpośrednie lub pośrednie ograniczenie praw wyborczych obywateli w innych wypadkach jest niedopuszczalne i karane zgodnie z prawem.

Cenzus wiekowy deputowanych i innych osób wybieranych na funkcje państwowe określają odpowiednie ustawy, jeżeli inaczej nie przewiduje Konstytucja.

Artykuł 65

Wybory są wolne: wyborca osobiście decyduje, czy ma wziąć udział w wyborach i na kogo głosować.

Przygotowanie i przeprowadzenie wyborów odbywa się w sposób otwarty i jawny.

Artykuł 66

Wybory są równe: wyborcy posiadają równą ilość głosów.
Kandydaci wybierani na funkcje państwowe uczestniczą w wyborach na równych zasadach.

Artykuł 67

Wybory deputowanych są bezpośrednie: deputowani wybierani są przez obywateli bezpośrednio.

Artykuł 68

Głosowanie w czasie wyborów jest tajne: kontrolowanie wyborców w trakcie głosowania jest zabronione.

Artykuł 69

Prawo nominowania kandydatów na deputowanych posiadają organizacje społeczne, załogi pracownicze i obywatele zgodnie z ustawą.

Artykuł 70

Wydatki na przygotowanie i przeprowadzenie wyborów ponosi państwo w rozmiarach wydzielonych na ten cel środków. W przewidzianym prawem wypadkach wydatki na przygotowanie i przeprowadzenie wyborów mogą być finansowane ze środków organizacji społecznych, przedsiębiorstw, instytucji, jednostek, obywateli.

Artykuł 71

Przeprowadzenie wyborów zabezpieczają komisje wyborcze, jeżeli inaczej nie przewiduje tego Konstytucja.

Tryb przeprowadzenia wyborów określają ustawy Republiki Białoruś.

Wybory nie są przeprowadzane w okresie obowiązywania stanu nadzwyczajnego lub wojennego.

Artykuł 72

Odwołanie deputowanych odbywa się na zasadach przewidzianych prawem.

Głosowanie nad odwołaniem deputowanego przeprowadza się w trybie przewidzianym dla wyboru deputowanego, z inicjatywy minimum dwudziestu procent obywateli posiadających prawa wyborcze i mieszkających na danym terytorium.

Podstawy i tryb odwoływania członków Rady Republiki określa ustawa.

Rozdział II **Referendum (Głosowanie ludowe)**

Artykuł 73

W celu rozwiązania ważniejszych problemów życia państwowego i społecznego mogą być przeprowadzane referenda republikańskie i lokalne.

Artykuł 74

Referenda republikańskie mogą być zarządzane przez Prezydenta Republiki Białoruś z jego własnej inicjatywy, jak również na wniosek Izby Reprezentantów i Rady Republiki, który przyjmowany jest na ich odrębnych posiedzeniach większością głosów odpowiednio do ustanowionej przez Konstytucję ustawowej liczby członków (pełnego ich składu), przez

każdą izbę, lub na wniosek minimum 450 tysięcy obywateli posiadających prawo wyborcze, w tym co najmniej 30 tysięcy obywateli z każdego z obwodów i miasta Mińska.

Prezydent po wniesieniu do rozpatrzenia przez niego, zgodnie z prawem, wniosków Izby Reprezentantów i Rady Republiki lub obywateli o przeprowadzeniu referendum zarządza referendum republikańskie.

Data przeprowadzenia referendum wyznaczana jest w terminie nie późniejszym niż trzy miesiące od dnia wydania dekretu Prezydenta o zarządzeniu referendum.

Decyzje przyjęte przez referendum republikańskie podpisywane są przez Prezydenta Republiki Białoruś.

Artykuł 75

Referenda lokalne zarządzane są przez odpowiednie lokalne organy przedstawicielskie z ich własnej inicjatywy lub na wniosek co najmniej dziesięciu procent obywateli posiadających prawo wyborcze i mieszkających na danym terytorium.

Artykuł 76

Referenda przeprowadzane są w drodze powszechnego, wolnego, równego i tajnego głosowania.

W referendach uczestniczą obywatele Republiki Białoruś posiadający prawo wyborcze.

Artykuł 77

Decyzje przyjęte w referendum mogą być uchylone lub zmienione tylko w drodze referendum, jeżeli inaczej nie postanowi referendum.

Artykuł 78

Tryb przeprowadzania referendów republikańskich i lokalnych oraz pytań, które mogą być wyniesione na referendum, określa ustawa Republiki Białoruś.

Część IV

Prezydent, Parlament, Rząd, Sądownictwo

Rozdział III

Prezydent Republiki Białoruś

Artykuł 79

Prezydent Republiki Białoruś jest Głową Państwa, gwarantem Konstytucji Republiki Białoruś, praw i swobód człowieka i obywatela.

Prezydent uosabia jedność narodu, gwarantuje wykonanie podstawowych kierunków polityki wewnętrznej i zagranicznej, reprezentuje Republikę Białoruś w stosunkach z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi. Prezydent podejmuje środki w celu ochrony suwerenności Republiki Białoruś, jej bezpieczeństwa narodowego i nienaruszalności terytorialnej, zabezpiecza stabilność polityczną i gospodarczą, sukcesyjność i współdziałanie organów władzy państwowej, pośredniczy między organami władzy państwowej.

Prezydent korzysta z prawa nietykalności, jego cześć i godność chronione są przez prawo.

Artykuł 80

Prezydentem może zostać wybrany obywatel Republiki Białoruś z urodzenia, posiadający ukończone 35 lat życia, pełnię praw wyborczych i mieszkający na stałe w Republice Białoruś co najmniej od 10 lat bezpośrednio przed wyborami.

Artykuł 81

Prezydent wybierany jest na pięcioletnią kadencję bezpośrednio przez naród Republiki Białoruś na podstawie powszechnego, wolnego, równego i bezpośredniego prawa wyborczego w tajnym głosowaniu. Jedna osoba może być Prezydentem nie więcej niż dwie kadencje.

Kandydaci na Prezydenta wyłaniani są przez obywateli Republiki Białoruś przy poparciu co najmniej 100 tysięcy podpisów wyborców.

Wybory Prezydenta zarządza Izba Reprezentantów nie później niż na pięć miesięcy i przeprowadza się je nie później niż na dwa miesiące przed upływem kadencji poprzedniego Prezydenta. Jeżeli stanowisko Prezydenta wakuje, wybory przeprowadzane są nie wcześniej niż 30 dni i nie później 70 dni od dnia zaistnienia wakatów.

Artykuł 82

Wybory uważane są za prawomocne, jeżeli w głosowaniu wzięła udział ponad połowa obywateli Republiki Białoruś umieszczonych w spisie wyborców.

Prezydent uważany jest za wybranego, jeżeli zagłosowała na niego ponad połowa obywateli Republiki Białoruś biorących udział w głosowaniu.

Jeżeli żaden z kandydatów nie uzyska wymaganej ilości głosów, w terminie dwóch tygodni przeprowadza się drugą turę głosowania spośród dwóch kandydatów, którzy w pierwszym głosowaniu otrzymali największą liczbę głosów. Na Prezydenta wybrany zostaje kandydat, który w ponownym głosowaniu otrzymał ponad połowę głosów wyborców biorących udział w głosowaniu.

Tryb przeprowadzenia wyborów Prezydenta określa ustawa Republiki Białoruś.

Artykuł 83

Prezydent obejmuje urząd po złożeniu Przysięgi następującej treści:

„Obejmując urząd Prezydenta Republiki Białoruś uroczystie przysięgam wiernie służyć narodowi Republiki Białoruś, szanować i strzec praw i swobód człowieka i obywatela, przestrzegać i bronić Konstytucji Republiki Białoruś, święcie i sumiennie wypełniać nałożone na mnie wysokie obowiązki”.

Przysięga składana jest w uroczystej atmosferze w obecności deputowanych Izby Reprezentantów i członków Rady Republiki, sędziów Sądu Konstytucyjnego, Najwyższego i Wyższego Sądu Gospodarczego nie później niż dwa miesiące od dnia wyboru Prezydenta. Z chwilą złożenia przysięgi przez ponownie wybranego Prezydenta pełnomocnictwa poprzedniego Prezydenta tracą moc.

Artykuł 84

Prezydent Republiki Białoruś:

- 1) ogłasza referenda republikańskie;
- 2) ogłasza kolejne i nadzwyczajne wybory do Izby Reprezentantów, Rady Republiki i lokalnych organów przedstawicielskich;
- 3) rozwiązuje izby w wypadkach i w trybie przewidzianym w Konstytucji;
- 4) mianuje sześciu członków Centralnej Komisji Republiki Białoruś ds. Wyborów i Przeprowadzenia Referendów Republikańskich;
- 5) tworzy, likwiduje i reorganizuje Administrację Prezydenta Republiki Białoruś, pozostałe organy administracji państwowej oraz konsultacyjno-doradcze i inne organy przy Prezydencie;
- 6) za zgodą Izby Reprezentantów mianuje premiera rządu;

- 7) określa strukturę Rządu Republiki Białoruś, mianuje i odwołuje wicepremierów, ministrów i innych członków Rządu. Podejmuje decyzję o dymisji Rządu lub jego członków;
- 8) za zgodą Rady Republiki mianuje przewodniczących Sądu Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, Wyższego Sądu Gospodarczego spośród sędziów tych sądów;
- 9) za zgodą Rady Republiki mianuje sędziów Sądu Najwyższego i Wyższego Sądu Gospodarczego, Przewodniczącego Centralnej Komisji ds. Wyborów i Przeprowadzenia Referendów Republikańskich, Prokuratora Generalnego, Przewodniczącego i członków Zarządu Banku Narodowego;
- 10) mianuje sześciu sędziów Sądu Konstytucyjnego, innych sędziów Republiki Białoruś;
- 11) odwołuje Przewodniczącego i sędziów Sądu Konstytucyjnego, Przewodniczącego i sędziów Sądu Najwyższego, Przewodniczącego i sędziów Wyższego Sądu Gospodarczego, Przewodniczącego i członków Centralnej Komisji ds. Wyborów i Przeprowadzenia Referendów Republikańskich, Prokuratora Generalnego, Przewodniczącego i członków Zarządu Banku Narodowego na przewidzianej prawem podstawie, z powiadomieniem Rady Republiki;
- 12) mianuje i odwołuje Przewodniczącego Komitetu Kontroli Państwowej;
- 13) zwraca się do narodu Republiki Białoruś z orędziem o stanie państwa i o podstawowych kierunkach polityki wewnętrznej i zagranicznej;
- 14) zwraca się z corocznym orędziem do Parlamentu, które nie czyni się przedmiotem debaty, na posiedzeniach Izby Reprezentantów i Rady Republiki; posiada prawo uczestniczenia w pracach Parlamentu i jego organów, występowania przed nimi w dowolnym czasie z przemówieniem lub informacją;
- 15) posiada prawo przewodniczenia posiedzeniom Rządu Republiki Białoruś;
- 16) mianuje kierowników republikańskich organów administracji państwowej i określa ich status; mianuje przedstawicieli Prezydenta w Parlamencie i inny urzędników, których obowiązki określa ustawa, jeżeli Konstytucja nie stanowi inaczej;
- 17) decyduje o nadaniu obywatelstwa Republiki Białoruś, o jego pozbawieniu i udzieleniu azylu;
- 18) ustanawia święta państwowe i dni świąteczne, przyznaje odznaczenia państwowe, nadaje stopnie i tytuły;
- 19) stosuje prawo łaski;
- 20) prowadzi pertraktacje i podpisuje umowy międzynarodowe, mianuje i odwołuje dyplomatycznych przedstawicieli Republiki Białoruś w innych państwach i przy organizacjach międzynarodowych;
- 21) przyjmuje listy uwierzytelniające i odwołujące akredytowanych przy nim przedstawicieli dyplomatycznych innych państw;
- 22) w wypadku klęski żywiołowej, katastrofy oraz rozruchów, którym towarzyszy przemoc lub groźba przemocy ze strony grupy osób i organizacji, w wyniku których istnieje niebezpieczeństwo dla życia i zdrowia ludzi, terytorialnej nienaruszalności i istnienia państwa, wprowadza na terytorium Republiki Białoruś i w poszczególnych jej miejscowościach stan nadzwyczajny z wniesieniem w terminie trzech dni podjętej decyzji do zatwierdzenia przez Radę Republiki;
- 23) w wypadkach przewidzianych prawem może przesunąć termin przeprowadzenia strajku lub zawiesić go, jednak nie na dłużej niż na trzy miesiące;
- 24) podpisuje ustawy; posiada prawo w trybie ustanowionym przez Konstytucję do odesłania ustawy lub poszczególnych jej przepisów ze swoimi uwagami do Izby Reprezentantów;
- 25) posiada prawo uchylania aktów Rządu;
- 26) bezpośrednio lub poprzez tworzone przez niego organy sprawuje kontrolę nad przestrzeganiem prawodawstwa przez lokalne organy administracyjne i samorządowe; ma

prawo do zawieszania decyzji lokalnych rad deputowanych i uchylania decyzji miejscowych organów wykonawczych i administracyjnych w wypadku ich niezgodności z prawodawstwem;

- 27) powołuje i przewodniczy Radzie Bezpieczeństwa Republiki Białoruś; mianuje i odwołuje sekretarza stanu Rady Bezpieczeństwa;
- 28) jest Głównodowodzącym Sił Zbrojnych Republiki Białoruś; mianuje i odwołuje wyższe dowództwo Sił Zbrojnych;
- 29) wprowadza na terytorium Republiki Białoruś, w wypadku zagrożenia wojennego lub napaści, stan wojenny, ogłasza pełną lub częściową mobilizację z wniesieniem w terminie trzech dni podjętej decyzji do zatwierdzenia przez Radę Republiki;
- 30) wykonuje inne pełnomocnictwa nałożone na niego przez Konstytucję.

Artykuł 85

Prezydent na podstawie i zgodnie z Konstytucją wydaje dekrety i rozporządzenia, posiadające moc prawną na całym terytorium Republiki Białoruś.

W wypadkach przewidzianych Konstytucją Prezydent wydaje dekrety mające moc ustawy. Prezydent bezpośrednio lub poprzez stworzone przez niego organy zabezpiecza wykonanie dekretów i rozporządzeń.

Artykuł 86

Prezydent nie może piastować innych urzędów, otrzymywać oprócz płacy innych pieniężnych wynagrodzeń, za wyjątkiem honorariów za prace naukowe, utwory literackie i dzieła sztuki. Prezydent zawiesza na całą kadencję członkostwo w partiach politycznych i innych organizacjach społecznych, dążących do realizacji swych politycznych interesów.

Artykuł 87

Prezydent może w dowolnym czasie zrzec się urzędu. Dymisję Prezydenta przyjmuje Izba Reprezentantów.

Artykuł 88

Prezydent Republiki Białoruś może być przedterminowo zwolniony z urzędu z powodu trwałej niezdolności do sprawowania obowiązków Prezydenta ze względu na stan zdrowia. Uchwałę o przedterminowym zwolnieniu Prezydenta przyjmuje większością co najmniej dwóch trzecich głosów ustawowej liczby członków Izba Reprezentantów i większością co najmniej dwóch trzecich głosów ustawowej liczby członków Rada Republiki na podstawie orzeczenia specjalnie powołanej przez izby komisji.

Prezydent może być złożony z urzędu w związku z dokonaniem zdrady państwowej lub innego ciężkiego przestępstwa. Decyzja o przedstawieniu oskarżenia i przeprowadzeniu śledztwa w tej sprawie uznawana jest za przyjętą, jeśli przegłosowała za nią większość ustawowej liczby członków Izby Reprezentantów na wniosek co najmniej jednej trzeciej jej deputowanych. Śledztwo organizowane jest przez Radę Republiki. Prezydent jest uważany za odsuniętego od urzędu, jeżeli za przyjęciem tej decyzji przegłosowało co najmniej dwie trzecie ustawowej liczby członków Rady Republiki oraz co najmniej dwie trzecie ustawowej liczby członków Izby Reprezentantów.

Nieprzyjęcie przez Radę Republiki i Izbę Reprezentantów uchwały o złożeniu Prezydenta z urzędu w ciągu miesiąca od dnia przedstawienia oskarżenia oznacza uchylenie oskarżenia. Wniosek o złożeniu z urzędu Prezydenta nie może być inicjowany w okresie rozpatrywania zgodnie z Konstytucją sprawy przedterminowego skrócenia kadencji Parlamentu.

W wypadku złożenia Prezydenta z urzędu w związku z dokonaniem przestępstwem sprawę pod kątem istoty oskarżenia rozpatruje Sąd Najwyższy.

Artykuł 89

W wypadku wakującego urzędu Prezydenta lub niemożliwości wykonywania przez niego swoich obowiązków, na podstawach przewidzianych w Konstytucji, jego pełnomocnictwa do czasu złożenia Przysięgi przez nowo wybranego Prezydenta przechodzą do Premiera Rządu.

Rozdział IV Parlament – Zgromadzenie Narodowe

Artykuł 90

Parlament – Zgromadzenie Narodowe Republiki Białoruś jest przedstawicielskim i prawodawczym organem Republiki Białoruś.

Parlament składa się z dwóch izb – Izby Reprezentantów i Rady Republiki.

Artykuł 91

Izba Reprezentantów składa się ze 110 deputowanych.

Wybory deputowanych Izby Reprezentantów odbywają się zgodnie z prawem na podstawie powszechnego, swobodnego, równego, bezpośredniego prawa wyborczego w tajnym głosowaniu.

Rada Republiki jest izbą przedstawicielstwa terytorialnego. Z każdego obwodu i miasta Mińska w tajnym głosowaniu wybierani są na posiedzeniach deputowanych lokalnych rad deputowanych sześć obwodowego każdego obwodu i miasta Mińska po ośmiu członków Rady Republiki. Ośmiu członków Rady Republiki mianuje Prezydent Republiki Białoruś. Wybory nowego składu izb Parlamentu zarządzane są nie później niż na cztery miesiące i przeprowadzane są nie później niż na 30 dni przed upływem kadencji izb.

Wybory nadzwyczajne izb Parlamentu przeprowadzane są w ciągu trzech miesięcy od dnia przedterminowego skrócenia kadencji izb Parlamentu.

Artykuł 92

Deputowanym Izby Reprezentantów może być obywatel Republiki Białoruś mający ukończone 21 lat.

Członkiem Rady Republiki może być obywatel Republiki Białoruś mający ukończone 30 lat i mieszkający na terytorium odpowiedniego obwodu i miasta Mińska nie mniej niż pięć lat.

Deputowani Izby Reprezentantów wykonują swoje pełnomocnictwa w Parlamencie na zasadzie zawodowej, jeżeli inaczej nie stanowi Konstytucja. Deputowany Izby Reprezentantów może być jednocześnie członkiem Rządu.

Jedna i ta sama osoba nie może być jednocześnie członkiem dwóch izb Parlamentu.

Deputowany Izby Reprezentantów nie może być deputowanym lokalnej rady deputowanych.

Członek Rady Republiki nie może być jednocześnie członkiem Rządu. Nie dopuszcza się łączenia obowiązków deputowanego Izby Reprezentantów, członka Rady Republiki z jednoczesnym piastowaniem urzędu Prezydenta lub sędzi.

Artykuł 93

Kadencja Parlamentu trwa cztery lata. Pełnomocnictwa parlamentu mogą być przedłużone na podstawie prawa tylko w wypadku wojny.

Pierwsza po wyborach sesja izb zwoływana jest przez Centralną Komisję ds. Wyborów i Przeprowadzenia Referendów Republikańskich i rozpoczyna ona swoją pracę nie później niż 30 dni po wyborach. Liczenie trzydziestodniowego terminu zwołania i rozpoczęcia pracy pierwszej sesji Izby Reprezentantów rozpoczyna się od dnia drugiej tury głosowania w sprawie wyboru jej nowego składu. Jeżeli nie ma drugiej tury głosowania do Izby

Reprezentantów, liczenie trzydziestodniowego terminu rozpoczyna się od dnia przeprowadzenia pierwszej tury powszechnych wyborów w Republice Białoruś. Liczenie trzydziestodniowego terminu zwołania i rozpoczęcia pracy pierwszej sesji Rady Republiki rozpoczyna się od dnia pierwszego posiedzenia deputowanych lokalnych rad deputowanych szczebla obwodowego w sprawie wyborów członków Rady Republiki z obwodów i miasta Mińska.

W wypadkach i w trybie przewidzianym przez Konstytucję kadencja Izby Reprezentantów lub Rady Republiki może zostać skrócona. Wraz ze skróceniem kadencji Izby Reprezentantów lub Rady Republiki decyzją Prezydenta może zostać skrócona kadencja odpowiednio Rady Republiki lub Izby Reprezentantów.

Artykuł 94

Kadencja Izby Reprezentantów może być skrócona przy odmowie udzielenia wotum zaufania Rządowi, wyrażeniu wotum nieufności Rządowi albo po dwukrotnej odmowie udzielenia zgody na mianowanie premiera.

Kadencja Izby Reprezentantów lub Rady Republiki może być skrócona na podstawie orzeczenia Sądu Konstytucyjnego w przypadku systematycznego lub poważnego naruszenia przez izby Parlamentu Konstytucji.

Decyzje w tych sprawach Prezydent podejmuje nie później niż w terminie dwóch miesięcy po oficjalnych konsultacjach z przewodniczącymi izb.

Izby nie mogą być rozwiązane w okresie stanu nadzwyczajnego lub wojennego, w ostatnich sześciu miesiącach kadencji Prezydenta, w okresie rozpatrywania przez izby sprawy przedterminowego odwołania lub złożenia Prezydenta z urzędu.

Niedozwolone jest rozwiązanie izb w okresie roku od dnia ich pierwszych posiedzeń.

Artykuł 95

Izby zbierają się na dwie kolejne sesje w roku.

Pierwsza sesja rozpoczyna się 2 października i trwa nie dłużej niż osiemdziesiąt dni.

Druga sesja rozpoczyna się 2 kwietnia i trwa nie dłużej niż dziewięćdziesiąt dni.

Jeżeli 2 października lub 2 kwietnia wypada w dzień wolny od pracy, sesja rozpoczyna się w pierwszym następującym po nim dniu roboczym.

Izba Reprezentantów, Rada Republiki w koniecznych przypadkach zbierają się na nadzwyczajnych sesjach z inicjatywy Prezydenta oraz na żądanie większości nie mniejszej niż dwie trzecie ustawowej liczby członków każdej z izb według określonego porządku posiedzenia.

Nadzwyczajne sesje zwoływane są na podstawie dekretów Prezydenta.

Artykuł 96

Izba Reprezentantów wybiera ze swego składu Przewodniczącego Izby Reprezentantów i jego zastępcę.

Rada Republiki wybiera ze swego składu Przewodniczącego Rady Republiki i jego zastępcę. Przewodniczący Izby Reprezentantów i Rady Republiki, ich zastępcy przewodniczą posiedzeniom i zarządzają wewnętrznym regulaminem izb.

Izba Reprezentantów i Rada Republiki wybierają ze swego składu stałe komisje i inne organy w celu przygotowywania projektów ustaw, wstępnego rozpatrywania i przygotowywania spraw dotyczących działalności izb.

Artykuł 97

Izba Reprezentantów:

- 1) rozpatruje na wniosek Prezydenta lub z inicjatywy co najmniej 150 tysięcy obywateli Republiki Białoruś posiadających prawo wyborcze projekty ustaw o zmianie i uzupełnieniu Konstytucji, o interpretacji Konstytucji;
- 2) rozpatruje projekty ustaw, w tym o zatwierdzeniu podstawowych kierunków polityki wewnętrznej i zagranicznej Republiki Białoruś; doktryny wojennej; ratyfikacji i wypowiedaniu umów międzynarodowych; o podstawowej treści i zasadach realizacji praw, swobód i obowiązków obywateli; o obywatelstwie, statusie cudzoziemców i bezpaństwowców; o prawach mniejszości narodowych; o zatwierdzeniu budżetu republikańskiego i sprawozdania o jego realizacji; ustanowieniu republikańskich podatków i opłat; o zasadach realizacji stosunków własnościowych; o podstawach ochrony socjalnej; o zasadach regulowania pracy i zatrudnienia; o ślubie, rodzinie, dzieciństwie, ojcostwie, wychowaniu, kształceniu, kulturze i ochronie zdrowia; o ochronie środowiska naturalnego i racjonalnym wykorzystaniu bogactw naturalnych; o określeniu trybu rozwiązywania problemów administracyjno-terytorialnej struktury państwa; o samorządzie lokalnym; o ustroju i właściwości sądów oraz postępowaniu przed sądami i statusie sędziów; o odpowiedzialności kryminalnej; o amnestii; o wypowiedzeniu wojny i o zawarciu pokoju; o porządku prawnym stanu nadzwyczajnego i wojennego; o ustanowieniu odznaczeń państwowych; o interpretacji ustaw;
- 3) ogłasza wybory Prezydenta;
- 4) wyraża zgodę Prezydentowi na mianowanie Premiera;
- 5) wysłuchuje wystąpienia Premiera na temat programu działalności Rządu i akceptuje bądź odrzuca program; powtórne odrzucenie przez izbę programu oznacza wotum nieufności dla Rządu;
- 6) rozpatruje z inicjatywy Premiera sprawę wotum zaufania Rządowi;
- 7) z inicjatywy co najmniej jednej trzeciej ustawowej liczby członków Izby Reprezentantów udziela wotum nieufności Rządowi; sprawa odpowiedzialności Rządu nie może być rozpatrywana w ciągu roku po przyjęciu programu jego działalności;
- 8) przyjmuje dymisję Prezydenta;
- 9) przedstawia większością głosów ustawowej liczby członków Izby Reprezentantów oskarżenie przeciwko Prezydentowi o dokonanie zdrady państwowej lub innego ciężkiego przestępstwa; na podstawie odpowiedniej decyzji Rady Republiki podejmuje większością co najmniej dwóch trzecich głosów ustawowej liczby członków decyzję o złożeniu Prezydenta z urzędu;
- 10) uchyla rozporządzenia przewodniczącego Izby Reprezentantów;

Izba Reprezentantów może podejmować decyzje w innych sprawach, jeżeli przewidziane jest to przez Konstytucję.

Artykuł 98

Rada Republiki:

- 1) akceptuje lub odrzuca przyjęte przez Izbę Reprezentantów projekty ustaw o zmianach i uzupełnieniach w Konstytucji; o interpretacji Konstytucji; projekty innych ustaw;
- 2) wyraża zgodę na mianowanie przez Prezydenta Przewodniczącego Sądu Konstytucyjnego, Przewodniczącego i sędziów Sądu Najwyższego, Przewodniczącego i sędziów Wyższego Sądu Gospodarczego, Przewodniczącego Centralnej Komisji ds. Wyborów i Przeprowadzenia Referendów Republikańskich, Prokuratora Generalnego, Przewodniczącego i członków Zarządu Banku Narodowego;
- 3) wybiera sześciu sędziów Sądu Konstytucyjnego;
- 4) wybiera sześciu członków Centralnej Komisji ds. Wyborów i Przeprowadzenia Referendów Republikańskich;

- 5) uchyla decyzje lokalnych rad deputowanych nie odpowiadające prawodawstwu;
- 6) podejmuje decyzję o rozwiązaniu lokalnej rady deputowanych w przypadku systematycznego i poważnego naruszenia przez nią wymogów prawnych i w innych przypadkach przewidzianych prawem;
- 7) rozpatruje przedstawione przez Izbę Reprezentantów oskarżenie przeciwko Prezydentowi o dokonanie zdrady państwowej lub innego ciężkiego przestępstwa, podejmuje decyzję o przeprowadzeniu śledztwa. W uzasadnionych wypadkach większością co najmniej dwóch trzecich głosów ustawowej liczby deputowanych podejmuje decyzję o złożeniu Prezydenta z urzędu;
- 8) rozpatruje dekrety Prezydenta o wprowadzeniu stanu nadzwyczajnego, stanu wojennego, powszechnej lub częściowej mobilizacji i nie później niż w terminie trzech dni po ich wniesieniu podejmuje odpowiednią decyzję.

Rada Republiki może podejmować decyzje w innych sprawach, jeżeli przewidziane jest to przez Konstytucję.

Artykuł 99

Prawo do inicjatywy ustawodawczej posiadają Prezydent, deputowani Izby Reprezentantów, Rady Republiki, Rząd oraz obywatele posiadający prawo wyborcze w ilości co najmniej 50 tysięcy osób i realizowane jest ono w Izbie Reprezentantów.

Projekty ustaw, których przyjęcie może doprowadzić do zmniejszenia środków państwowych lub zwiększenia wydatków mogą być wnoszone do Izby Reprezentantów tylko za zgodą Prezydenta lub — na jego polecenie — Rządu.

Prezydent lub na jego polecenie Rząd mają prawo do składania wniosków do Izby Reprezentantów i Rady Republiki o pilne rozpatrzenie projektu ustawy. Izba Reprezentantów i Rada Republiki w tym wypadku powinny rozpatrzyć dany projekt w ciągu dziesięciu dni od dnia wpłynięcia wniosku.

Na żądanie Prezydenta lub, z jego polecenia, Rządu Izba Reprezentantów, Rada Republiki na swoich posiedzeniach podejmują decyzje, głosując w całości za cały wniesiony przez Prezydenta albo Rząd projekt lub jego część, zachowując tylko te poprawki, które były proponowane lub przyjęte przez Prezydenta lub Rząd.

Artykuł 100

Każdy projekt ustawy, jeżeli inaczej nie stanowi Konstytucja, początkowo rozpatrywany jest w Izbie Reprezentantów, a następnie w Radzie Republiki.

Projekt ustawy, za wyjątkiem wypadków przewidzianych w Konstytucji, nabywa moc prawną po uchwaleniu go przez Izbę Reprezentantów i po akceptacji przez Radę Republiki większością głosów ustawowej liczby członków każdej izby.

Przyjęte przez Izbę Reprezentantów projekty ustaw w pięciodniowym terminie przekazywane są do rozpatrzenia w Radzie Republiki, gdzie mogą być rozpatrywane nie więcej niż dwadzieścia dni, jeżeli inaczej nie stanowi Konstytucja.

Ustawa jest zaakceptowana przez Radę Republiki, jeżeli głosowała za nią większość ustawowej liczby członków Rady Republiki lub gdy w ciągu dwudziestu dni, a przy pilnym projekcie — dziesięciu od dnia wniesienia nie był on rozpatrzony przez Radę Republiki. W wypadku odrzucenia projektu przez Radę Republiki izby mogą stworzyć komisję porozumiewawczą, sformowaną na podstawie parytetu w celu przewyciężenia powstałych rozbieżności. Tekst projektu ustawy wypracowany przez komisję porozumiewawczą przedstawiany jest do zaakceptowania przez obie izby.

Jeżeli komisja porozumiewawcza nie przyjmie uzgodnionego tekstu projektu ustawy, Prezydent lub na jego polecenie Rząd mogą zażądać, aby Izba Reprezentantów podjęła ostateczną decyzję.

Ustawa uznana jest za uchwaloną przez Izbę Reprezentantów, jeżeli za jej przyjęciem przegłosowało co najmniej dwie trzecie ustawowej liczby członków Izby Reprezentantów. Ustawa, przyjęta przez Izbę Reprezentantów i zaakceptowana przez Radę Republiki, lub przyjęta przez Izbę Reprezentantów w trybie przewidzianym w niniejszym artykule, przedkładana jest w terminie dziesięciu dni Prezydentowi do podpisu. Jeżeli Prezydent zgadza się z tekstem ustawy, podpisuje ją. Jeżeli Prezydent nie odsyła jakiegokolwiek ustawy w ciągu dwóch tygodni po przedłożeniu mu tekstu, ustawa uznawana jest za podpisaną. Ustawa nie jest uznana za podpisaną i nie wchodzi w życie, jeżeli nie mogła ona być odesłana do Parlamentu w związku z zakończeniem sesji.

Przy zastrzeżeniach do tekstu ustawy Prezydent odsyła ją wraz ze swoimi uwagami do Izby Reprezentantów, która powinna rozpatrzyć ustawę z zastrzeżeniami Prezydenta w okresie trzydziestu dni. Jeżeli ustawa zostanie uchwalona przez Izbę Reprezentantów większością co najmniej dwóch trzecich głosów ustawowej liczby członków izby, jest ona wraz z zastrzeżeniami Prezydenta w terminie piętnastu dni kierowana do Rady Republiki, która także powinna rozpatrzyć ją powtórnie w dwudziestodniowym terminie.

Ustawa uznana jest za przyjętą, jeżeli jest ona zaakceptowana przez większość co najmniej dwóch trzecich głosów ustawowej liczby członków Rady Republiki. Ustawa po przewyżczeniu przez Izbę Reprezentantów i Radę Republiki zastrzeżeń Prezydenta podpisywana jest przez Prezydenta w terminie pięciu dni.

Ustawa wchodzi w życie również w tym wypadku, jeżeli nie zostanie ona podpisana przez Prezydenta w tym terminie.

W takim samym trybie rozpatrywane są zastrzeżenia Prezydenta do poszczególnych zapisów ustawy, które odsyłane są do powtórnego głosowania. W tym wypadku przed podjęciem odpowiedniej decyzji przez Izbę Reprezentantów i Radę Republiki ustawa jest podpisywana przez Prezydenta i wchodzi w życie za wyjątkiem tych zapisów, w stosunku do których Prezydent zgłosił zastrzeżenia.

Artykuł 101

Izba Reprezentantów i Rada Republiki ustawą, uchwaloną większością głosów ustawowej liczby członków izb, na wniosek Prezydenta mogą udzielić mu prawodawczych pełnomocnictw do wydawania dekretów z mocą ustawy. Taka ustawa powinna określać przedmiot regulacji i termin upoważnienia Prezydenta do wydawania dekretów.

Niedopuszczalne jest przekazywanie Prezydentowi pełnomocnictw do wydawania dekretów przewidujących zmiany i uzupełnienia w Konstytucji, jej interpretację; zmianę i uzupełnienie ustaw programowych; zatwierdzanie budżetu republikańskiego i sprawozdania z jego wykonania; zmiany trybu wyborów Prezydenta i Parlamentu; ograniczenie praw i swobód konstytucyjnych obywateli. Ustawa o delegacji pełnomocnictw prawodawczych Prezydentowi nie może pozwalać na zmianę tej ustawy oraz dawać mu prawo do przyjmowania norm mających moc wsteczną. W wypadku szczególnej konieczności Prezydent ze swej inicjatywy lub na wniosek Rządu może wydawać tymczasowe dekryty z mocą ustawy. Jeżeli takie dekryty wydawane są na wniosek Rządu, są one kontrasygnowane przez Premiera. Dekryty tymczasowe w terminie trzech dni powinny być przedstawione do rozpatrzenia przez Izbę Reprezentantów, a następnie Radę Republiki. Dekryty te zachowują moc prawną, jeżeli nie zostaną uchylone większością co najmniej dwóch trzecich głosów ustawowej liczby członków każdej z izb. Izby mogą ustawą regulować stosunki wynikłe na podstawie uchylonych dekretów.

Artykuł 102

Deputowani Izby Reprezentantów i członkowie Rady Republiki korzystają z immunitetu przy wyrażaniu swoich poglądów i wykonywaniu swoich obowiązków. Nie dotyczy to oskarżenia ich o zniesławienie i zniewagę.

W okresie kadencji deputowani Izby Reprezentantów i członkowie Rady Republiki mogą być aresztowani lub w inny sposób pozbawieni wolności osobistej tylko za uprzednią zgodą odpowiedniej izby, za wyjątkiem dokonania zdrady państwowej lub innego ciężkiego przestępstwa oraz zatrzymania na miejscu dokonania przestępstwa.

Sprawa kryminalna w stosunku do deputowanego Izby Reprezentantów lub członka Rady Republiki rozpatrywana jest przez Sąd Najwyższy.

Artykuł 103

Posiedzenia izb są jawne. Izby, jeżeli wymaga tego interes państwa, mogą większością głosów ustawowej liczby deputowanych i członków uchwalić tajność obrad. W czasie posiedzeń, w tym również utajnionych, Prezydent, jego przedstawiciele, Premier i członkowie Rządu mogą występować poza kolejnością zapisanych do dyskusji tyle razy, ile tego potrzebują.

Jedno posiedzenie w miesiącu zarezerwowane jest na pytania deputowanych Izby Reprezentantów i członków Rady Republiki i odpowiedzi Rządu.

Deputowany Izby Reprezentantów, członek Rady Republiki ma prawo do zwracania się z interpelacją do Premiera, członków Rządu, kierowników organów państwowych zakładanych lub wybieranych przez Parlament. Interpelacje powinny być włączone do porządku obrad izby. Odpowiedź na interpelację powinna być udzielona w ciągu dwudziestu sesyjnych dni w trybie ustanowionym przez izbę Parlamentu.

Posiedzenie izby jest prawomocne, jeżeli uczestniczy w nim co najmniej dwie trzecie ustawowej liczby deputowanych Izby Reprezentantów lub członków Rady Republiki.

Głosowanie w Izbie Reprezentantów i Radzie Republiki jest jawne i odbywa się poprzez osobiste oddanie przez deputowanego, członka Rady Republiki głosu „za” lub „przeciw”.

Głosowanie tajne przeprowadza się tylko podczas rozstrzygania spraw kadrowych.

Artykuł 104

Decyzje Izby Reprezentantów podejmowane są w formie ustaw i postanowień. Postanowienia Izby Reprezentantów podejmowane są w sprawach porządkowo-administracyjnych i kontrolnych. Decyzje Rady Republiki podejmowane są w formie postanowień. Decyzje izb uznaje się za przyjęte, gdy za ich przyjęciem głosowała większość ustawowej liczby członków izb, jeżeli inaczej nie stanowi Konstytucja.

Ustawy o podstawowych kierunkach polityki wewnętrznej i zagranicznej Republiki Białoruś, o doktrynie wojennej Republiki Białoruś są ustawami programowymi i uznaje się je za przyjęte, jeżeli za ich przyjęciem głosowała większość co najmniej dwóch trzecich ustawowej liczby członków izb.

Ustawy podlegają niezwłocznemu opublikowaniu po ich podpisaniu i wchodzą w życie po dziesięciu dniach po ich opublikowaniu, jeżeli w samej ustawie nie podany jest inny termin.

W tym samym trybie publikowane są i wchodzą w życie dekrety Prezydenta.

Ustawa nie posiada mocy wstecznej, za wyjątkiem przypadków, kiedy ustawa liberalizuje lub uchyla odpowiedzialność obywateli.

Artykuł 105

Porządek prac Izby Reprezentantów, Rady Republiki, ich organów, działalności deputowanych Izby Reprezentantów i członków Rady Republiki określają regulaminy izb podpisywane przez przewodniczących izb.

Rozdział V

Rząd – Rada Ministrów Republiki Białoruś

Artykuł 106

Władzę wykonawczą w Republice Białoruś sprawuje Rząd – Rada Ministrów Republiki Białoruś – centralny organ administracji państwowej. Rząd w swojej działalności podległy jest Prezydentowi i odpowiada przed Parlamentem Republiki Białoruś.

Rząd składa dymisję przed nowo wybranym Prezydentem Republiki Białoruś.

Rząd Republiki Białoruś składa się z Premiera, jego wicepremierów i ministrów. W skład Rządu mogą wchodzić również kierownicy innych republikańskich organów administracji państwowej.

Premiera Rządu mianuje Prezydent Republiki Białoruś za zgodą Izby Reprezentantów.

Decyzja w tej sprawie podejmowana jest przez Izbę Reprezentantów nie później niż w terminie dwóch tygodni od dnia przedstawienia wniosku dotyczącego kandydatury Premiera.

W przypadku dwukrotnego odrzucenia wniosku o mianowanie Premiera przez Izbę Reprezentantów Prezydent Republiki Białoruś ma prawo wyznaczyć pełniącego obowiązki Premiera, rozwiązać Izbę Reprezentantów i zarządzić nowe wybory.

Pracami Rządu kieruje Premier.

Premier Rządu:

- 1) bezpośrednio kieruje pracami Rządu i ponosi osobistą odpowiedzialność za jego pracę;
- 2) podpisuje postanowienia Rządu;
- 3) w terminie dwóch miesięcy po mianowaniu przedstawia Parlamentowi program działania Rządu, a w przypadku jego odrzucenia przedstawia powtórny program działalności Rządu w ciągu dwóch miesięcy;
- 4) informuje prezydenta o podstawowych kierunkach działalności Rządu i o jego wszystkich ważniejszych decyzjach;
- 5) wykonuje inne funkcje związane z organizacją i działalnością Rządu.

Rząd lub każdy członek Rządu ma prawo złożyć na ręce Prezydenta dymisję, jeżeli uzna za niemożliwe wykonanie nałożonych na niego obowiązków. Rząd składa na ręce Prezydenta dymisję w przypadku wyrażenia przez Izbę Reprezentantów wotum nieufności Rządowi.

Premier może postawić przed Izbą Reprezentantów kwestię udzielenia wotum zaufania Rządowi po przedstawieniu programu działania albo z innego konkretnego powodu. Jeżeli Izba Reprezentantów odmawia udzielenia wotum zaufania, Prezydent w terminie dziesięciu dni ma prawo podjąć decyzję o zdymisjonowaniu Rządu lub o rozwiązaniu Izby Reprezentantów i zarządzeniu nowych wyborów. W przypadku niezdymisjonowania Rząd kontynuuje wykonywanie swoich obowiązków.

Prezydent ma prawo z własnej inicjatywy podjąć decyzję o odwołaniu Rządu i zdymisjonowaniu każdego członka Rządu.

W wypadku odwołania lub dymisji Rządu Republiki Białoruś Prezydent powierza mu dalsze sprawowanie obowiązków do czasu powołania nowego Rządu.

Artykuł 107

Rząd Republiki Białoruś:

– kieruje systemem podległych mu organów administracji państwowej i innych organów władzy wykonawczej;

– opracowuje podstawowe kierunki polityki wewnętrznej i zagranicznej i podejmuje środki zapewniające ich realizację;

- opracowuje i przedstawia Prezydentowi w celu przedłożenia Parlamentowi projekt budżetu republikańskiego i sprawozdanie z jego wykonania;
- zabezpiecza realizację jednolitej polityki gospodarczej, finansowej, kredytowej i pieniężnej, państwowej polityki w sferze nauki, kultury, edukacji, ochrony zdrowia, ekologii, zabezpieczenia socjalnego i płacy;
- określa sposoby zabezpieczenia praw i swobód obywatelskich, ochrony interesów państwa, bezpieczeństwa narodowego i zdolności obronnej, ochrony własności i porządku publicznego, walki z przestępczością;
- występuje jako właściciel majątku będącego własnością Republiki Białoruś, organizuje zarządzanie własnością państwową;
- zabezpiecza wykonanie Konstytucji, ustaw i postanowień, dekretów i rozporządzeń Prezydenta;
- uchyla akty ministerstw i innych republikańskich organów administracji państwowej; wykonuje inne obowiązki nałożone na niego przez Konstytucję, ustawy i akty Prezydenta.

Artykuł 108

Rząd Republiki Białoruś wydaje postanowienia posiadające moc obowiązującą na całym terytorium Republiki Białoruś.

Premier wydaje w granicach swoich kompetencji rozporządzenia.

Kompetencje, porządek organizacji i pracy Rządu określa na podstawie Konstytucji ustawa o Radzie Ministrów Republiki Białoruś.

Rozdział VI Sądownictwo

Artykuł 109

Władzę sądowniczą w Republice Białoruś sprawują sądy.

System sądowniczy zbudowany jest na zasadach terytorialności i specjalizacji.

Ustrój sądowy w Republice Białoruś określa ustawa.

Zabronione jest tworzenie sądów nadzwyczajnych.

Artykuł 110

Sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko ustawom.

Jakakolwiek ingerencja w działalność sędziowską związaną z wymierzaniem sprawiedliwości jest niedopuszczalna i pociąga za sobą odpowiedzialność karną.

Artykuł 111

Sędzia nie może prowadzić działalności gospodarczej, wykonywać innej opłacanej pracy, oprócz działalności nauczycielskiej i naukowo-badawczej.

Zasady wybierania (powoływania) sędziów na stanowiska i ich odwoływanie przewidziane są w ustawie.

Artykuł 112

Sady sprawują wymiar sprawiedliwości na podstawie Konstytucji i przyjętych zgodnie z nią innych aktów prawnych.

Jeżeli przy rozpatrywaniu konkretnej sprawy sąd dojdzie do wniosku o niezgodności aktu prawnego z Konstytucją, podejmuje decyzję zgodną z Konstytucją i wnioskuje w ustanowionym trybie o uznanie danego aktu prawnego za niekonstytucyjny.

Artykuł 113

Sprawy w sądach rozpatrywane są przez sędziów kolegium, a w przewidzianych ustawą przypadkach – jednoosobowo.

Artykuł 114

Rozprawy sądowe we wszystkich sądach są jawne.

Utajnianie rozpraw dopuszczalne jest tylko w przypadkach przewidzianych prawem, z zachowaniem wszystkich zasad wymiaru sprawiedliwości.

Artykuł 115

Wymierzanie sprawiedliwości odbywa się na zasadach sporności i równości stron w procesie.

Postanowienia sądowe są obowiązujące dla wszystkich obywateli i osób urzędowych.

Strony i osoby uczestniczące w procesie mają prawo zaskarżania decyzji, wyroków i innych postanowień sądowych.

Artykuł 116

Kontrola konstytucyjności aktów prawnych w państwie jest wykonywana przez Sąd Konstytucyjny Republiki Białoruś.

Sąd Konstytucyjny Republiki Białoruś formuje się spośród specjalistów w dziedzinie prawa, posiadających z reguły stopień naukowy, w liczbie 12 sędziów.

Sześciu sędziów Sądu Konstytucyjnego mianuje Prezydent Republiki Białoruś, sześciu sędziów wybiera Rada Republiki.

Przewodniczącego Sądu Konstytucyjnego mianuje Prezydent Republiki Białoruś za zgodą Rady Republiki. Kadencja członków Sądu Konstytucyjnego trwa 11 lat. Granicznym wiekiem członków Sądu Konstytucyjnego jest wiek 70 lat.

Sąd Konstytucyjny na wniosek Prezydenta Republiki Białoruś, Izby Reprezentantów, Rady Republiki, Sądu Najwyższego Republiki Białoruś, Naczelnego Sądu Gospodarczego Republiki Białoruś, Rady Ministrów Republiki Białoruś wydaje orzeczenia:

– o zgodności ustaw, dekretów Prezydenta, międzynarodowych umów i innych zobowiązań Republiki Białoruś z Konstytucją i międzynarodowymi aktami prawnymi ratyfikowanymi przez Republikę Białoruś;

– o zgodności aktów prawnych organizacji międzypaństwowych, do których przystępuje Republika Białoruś, dekretów Prezydenta, wydanych w celu wykonania ustaw z Konstytucją, konwencjami międzynarodowymi ratyfikowanymi przez Republikę Białoruś, ustawami i dekretami;

– o zgodności uchwał Rady Ministrów, aktów Sądu Najwyższego, Wyższego Sądu Gospodarczego, Prokuratora Generalnego z Konstytucją, konwencjami międzynarodowymi ratyfikowanymi przez Republikę Białoruś, ustawami i dekretami;

– o zgodności aktów każdego innego organu państwowego z Konstytucją, konwencjami międzynarodowymi ratyfikowanymi przez Republikę Białoruś, ustawami i dekretami.

Akty prawne lub ich poszczególne zapisy, uznane przez Sąd Konstytucyjny za niezgodne z Konstytucją, tracą moc w trybie ustalonym przez ustawę.

W przypadkach przewidzianych przez Konstytucję Sąd Konstytucyjny, na wniosek Prezydenta, orzeka o istnieniu faktów systematycznego albo poważnego naruszenia przez Izby Parlamentu Konstytucji Republiki Białoruś.

Kompetencje, organizację i tryb pracy Sądu Konstytucyjnego określa ustawa.

Część V

Administracja lokalna i samorząd

Artykuł 117

Funkcje administracyjne i samorządowe realizowane są przez obywateli poprzez lokalne rady deputowanych, organy wykonawcze i administracyjne, organy społecznego samorządu terytorialnego, referenda lokalne, zebrania i inne formy bezpośredniego udziału w życiu państwowym i społecznym.

Artykuł 118

Lokalne rady deputowanych wybierane są przez obywateli odpowiednich jednostek administracyjno-terytorialnych na okres czterech lat.

Artykuł 119

Kierownicy lokalnych organów wykonawczych i administracyjnych mianowani i odwoływani są przez Prezydenta Republiki Białoruś lub w ustanowionym przez niego trybie i zatwierdzani przez odpowiednie lokalne rady deputowanych.

Artykuł 120

Lokalne rady deputowanych, organy wykonawcze i administracyjne w ramach kompetencji rozwiązują problemy lokalne, uwzględniając interesy ogólnopaństwowe i interesy ludności, zamieszkującej dane terytorium, wykonują decyzje nadrzędnych organów państwowych.

Artykuł 121

Do wyłącznej kompetencji lokalnych rad deputowanych należy:

- zatwierdzanie programów rozwoju gospodarczego i społecznego, lokalnych budżetów i sprawozdań z ich wykonania;
- ustalanie wysokości lokalnych podatków i opłat w zakresie określonym w ustawie;
- określanie w zakresie określonym w ustawie trybu zarządzania i dysponowania własnością komunalną;
- zarządzanie lokalnych referendów.

Artykuł 122

Lokalne rady deputowanych, organy wykonawcze i administracyjne na podstawie obowiązującego prawa podejmują decyzje posiadające moc prawną na danym terytorium. Decyzje lokalnych rad deputowanych niezgodne z ustawodawstwem uchylane są przez nadrzędne organy przedstawicielskie.

Decyzje lokalnych organów wykonawczych i administracyjnych niezgodne z ustawodawstwem uchylane są przez odpowiednie rady deputowanych, nadrzędne organy wykonawcze i administracyjne oraz przez Prezydenta Republiki Białoruś.

Decyzje lokalnych rad deputowanych, organów wykonawczych i administracyjnych ograniczające lub naruszające prawa, swobody i prawne interesy obywateli oraz w innych przewidzianych ustawodawstwem przypadkach mogą być zaskarżone w trybie sądowym.

Artykuł 123

W przypadku systematycznego lub poważnego naruszenia przez lokalną radę deputowanych wymogów ustawodawstwa może ona być rozwiązana przez Radę Republiki. Inne warunki przedterminowego skrócenia kadencji lokalnych rad deputowanych określa ustawa.

Artykuł 124

Kompetencje, porządek formowania i działalności lokalnej administracji i samorządu określa ustawa.

Część VI

Prokuratura. Komitet Kontroli Państwowej

Rozdział VII

Prokuratura

Artykuł 125

Nadzór nad ścisłym i jednolitym wykonaniem ustaw, dekretów i innych aktów prawnych przez ministerstwa i inne podległe Radzie Ministrów organy, lokalne organy przedstawicielskie i wykonawcze, przedsiębiorstwa, organizacje i instytucje, jednostki, urzędników i obywateli należy do obowiązków Prokuratora Generalnego Republiki Białoruś i podległych mu prokuratorów.

Prokuratura sprawuje nadzór nad wykonaniem ustaw podczas przeprowadzania śledztw zgodnie z ustawą o decyzjach sądowych w sprawach cywilnych i karnych oraz w sprawach o wykroczenia administracyjne, w przypadkach przewidzianych prawem wspiera oskarżenie państwowe w sądach.

Artykuł 126

Na czele jednolitego i scentralizowanego systemu organów prokuratury stoi Prokurator Generalny mianowany przez Prezydenta za zgodą Rady Republiki. Prokuratorów niższych szczebli mianuje Prokurator Generalny.

Artykuł 127

Prokurator Generalny i prokuratorzy niższych szczebli są niezawisli w wykonywaniu swoich obowiązków i kierują się ustawodawstwem. W swojej działalności Prokurator Generalny odpowiedzialny jest przed Prezydentem.

Artykuł 128

Kompetencje, organizację i porządek działalności organów prokuratury określa ustawa.

Rozdział VIII

Komitet Kontroli Państwowej

Artykuł 129

Państwową kontrolę nad realizacją budżetu republikańskiego, wykorzystaniem własności państwowej, wykonaniem aktów Prezydenta, Parlamentu, Rządu i innych organów państwowych porządkujących stosunki w zakresie własności państwowej i regulujących stosunki gospodarcze, finansowe i podatkowe sprawuje Komitet Kontroli Państwowej.

Artykuł 130

Komitet Kontroli Państwowej powoływany jest przez Prezydenta. Przewodniczącego Komitetu Kontroli Państwowej mianuje Prezydent.

Artykuł 131

Kompetencje, organizację i porządek działalności Komitetu Kontroli Państwowej określa ustawa.

Część VII

System finansowo-kredytowy Republiki Białoruś

Artykuł 132

System finansowo-kredytowy Republiki Białoruś stanowią system budżetowy, system bankowy oraz środki finansowe pozabudżetowych fundacji, przedsiębiorstw, instytucji, organizacji i obywateli.

Na terytorium Republiki Białoruś prowadzona jest jednolita polityka budżetowo-finansowa, podatkowa, pieniężno-kredytowa i walutowa.

Artykuł 133

System budżetowy Republiki Białoruś składa się budżetu republikańskiego i budżetów lokalnych.

Dochody budżetu pochodzą z podatków, określonych ustawą, innych obowiązkowych opłat oraz innych wpływów.

Ogólnopaństwowe wydatki realizowane są kosztem budżetu państwowego zgodnie z jego częścią dotyczącą wydatków.

Zgodnie z ustawą w Republice Białoruś mogą być tworzone fundusze pozabudżetowe.

Artykuł 134

Tryb opracowania, zatwierdzenia i realizacji budżetów i państwowych funduszy pozabudżetowych określa ustawa.

Artykuł 135

Sprawozdanie z wykonania budżetu republikańskiego przedstawiane jest Parlamentowi do rozpatrzenia w terminie nie dłuższym niż pięć miesięcy od dnia zakończenia sprawozdawczego roku finansowego.

Sprawozdania z wykonania budżetów lokalnych przedstawiane są do rozpatrzenia odpowiednim radom deputowanych w określonym ustawą terminie.

Sprawozdania z wykonania republikańskiego i lokalnych budżetów są publikowane.

Artykuł 136

System bankowy Republiki Białoruś składa się z Banku Narodowego Republiki Białoruś oraz innych banków. Bank Narodowy reguluje stosunki kredytowe, obrót pieniężny, określa tryb rozliczeń i posiada wyłączne prawo do emisji pieniądza.

Cześć VIII

Obowiązywanie Konstytucji Republiki Białoruś i tryb jej zmiany

Artykuł 137

Konstytucja posiada wyższą moc prawną.

Ustawy, dekrety i inne akty organów państwowych wydawane są na podstawie i zgodnie z Konstytucją Republiki Białoruś.

W przypadku rozbieżności między ustawą lub dekretem a Konstytucją pierwszeństwo należy Konstytucji.

W przypadku rozbieżności między dekretem a ustawą ustawa zachowuje nadrzędność tylko wtedy, gdy upoważnienie do wydania dekretu było zawarte w ustawie.

Artykuł 138

Kwestię zmiany lub uzupełnienia Konstytucji rozpatrują izby Parlamentu z inicjatywy Prezydenta lub, co najmniej 150 tysięcy obywateli Republiki Białoruś posiadających prawo wyborcze.

Artykuł 139

Ustawa o zmianie i uzupełnieniu Konstytucji może być przyjęta po dwóch czytaniach i akceptacjach w Parlamencie w odstępie co najmniej trzech miesięcy.

Zmiany i uzupełnienia w Konstytucji nie są przez Parlament dokonywane w okresie stanu nadzwyczajnego oraz w ostatnich sześciu miesiącach kadencji Izby Reprezentantów.

Artykuł 140

Konstytucja, ustawy o wniesieniu do niej zmian i uzupełnień, o wprowadzeniu w życie wspomnianych ustaw, akty o interpretacji Konstytucji uznane są za przyjęte, jeżeli przegłosowało za ich przyjęciem co najmniej dwie trzecie ustawowej liczby członków każdej z izb Parlamentu.

Zmiany i uzupełnienia Konstytucji mogą być dokonane w drodze referendum. Decyzję o zmianie i uzupełnieniu Konstytucji w drodze referendum uznaje się za przyjętą, jeżeli przegłosowała za nią większość obywateli uprawnionych do głosowania.

Rozdziały I, II, IV, VIII Konstytucji mogą być zmienione tylko w drodze referendum.

Cześć IX

Przepisy przejściowe i końcowe

Artykuł 141

Konstytucja Republiki Białoruś z 1994 roku ze zmianami i uzupełnieniami przyjętymi w referendum republikańskim (niniejsza Konstytucja) wchodzi w życie z dniem jej opublikowania, za wyjątkiem jej oddzielnych zapisów wchodzących w życie w terminach ustanowionych przez niniejszą Konstytucję. Jednocześnie traci moc ustawa Republiki Białoruś „O trybie wejścia w życie Konstytucji Republiki Białoruś”.

Artykuł 142

Ustawy, dekrety i inne akty obowiązujące na terytorium Republiki Białoruś do czasu wejścia w życie niniejszej Konstytucji stosowane są w części nie będącej w sprzeczności z Konstytucją Republiki Białoruś.

Artykuł 143

W terminie miesiąca od dnia wejścia w życie niniejszej Konstytucji Republiki Białoruś Rada Najwyższa Republiki Białoruś i Prezydent Republiki Białoruś sformują Izbę Reprezentantów spośród deputowanych do Rady Najwyższej, wybranych przed dniem ustanowienia daty przeprowadzenia referendum republikańskiego 1996 roku. Przy tym deputowani Rady Najwyższej Republiki Białoruś zachowują swoje pełnomocnictwa w okresie przewidzianym przez niniejszą Konstytucję. Ich kadencja liczy się od dnia wejścia w życie niniejszej Konstytucji.

Rada Republiki formuje się w trybie przewidzianym w artykule 91 niniejszej Konstytucji. Jeżeli w przewidzianym terminie Izba Reprezentantów nie będzie sformowana z powodu różnicy zdań między Prezydentem a Radą Najwyższą, Prezydent zgodnie z punktem 2 i 3 artykułu 84 niniejszej Konstytucji rozwiązuje Radę Najwyższą i zarządza wybory do Parlamentu.

Artykuł 144

Prezydent Republiki Białoruś zachowuje swoje pełnomocnictwa. Kadencja jego liczy się od dnia wejścia w życie niniejszej Konstytucji.

Artykuł 145

Rząd Republiki Białoruś z dniem wejścia w życie niniejszej Konstytucji nabywa ustanowione przez nią prawa i obowiązki.

Artykuł 146

Prezydent, Parlament, Rząd w ciągu dwóch miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej Konstytucji tworzą i formują wskazane w niej organy w trybie ustanowionym przez niniejszą Konstytucję, jeżeli inaczej nie stanowi część trzecia artykułu 143 Konstytucji.

Prezydent Republiki Białoruś

A. Łukaszenka

Tłumaczenie: Witali Łuba

Korekta prawna: Andrzej Sakowicz